

Subiiciuntur enim illi quasi capiti membra ex quo trahunt originem, ut omnia in omnibus adimpleantur. Cui enim regressa fuerint ad confessionem unius dei flectentes genu Christo, adimpletur in omnibus ut sit omnia, quia ab ipso sunt, ac per hoc ipse in eis est, quia uirtute eius subsistunt. Recedentes enim a deo euacuare illum uidentur. Vnde alio loco dicit: Ut crescant omnia in incrementum dei.

CAPVT II.

E T uos cum essetis mortui delictis & peccatis uestris in quibus aliquando ambulastis secundum seculum huius mundi.) Mortuos dicit, qui errores seculi sequuntur. Quicquid enim ab unius dei professione recedit, mortuum habetur, quia non manet in radice ex qua trahit originem. ¶ Secundum principem potestatis aeris huius spiritum qui nunc operatur in filiis diffidentiae.) Principem potestatis, id est, diabolus significat, seculi intelligentiam corrupisse ut ab uno deo recederet, multorum deorum opinionem suscipiens, ut socios illos suae conspirationis efficeret, dum in eadem impietate inueniuntur negantes unum deum. Principem ergo hunc erroris ideo aeris dicit spiritum, ut ostendat quia hanc partem sibi usurpauit ad exercendam dominationem. Alius est enim aer, & alius princeps, sed quia in mundo uel in aere dominatur spiritus aeris appellatur. ¶ In quibus & nos aliquando conuersati sumus in desideriis carnis nostrae facientes uoluptates carnis & consiliorum eius, & eramus natura filii irae sicut & caeteri.) Perfidiam significat cum desideria carnis memorat. Voluptas enim carnis est uisibilibus oblectari, ut elementa quae deus gubernacula mundi instituit deos appellet, cum hoc nomen uni deo debeatur ex quo sunt omnia, ut sicut nullum participem habet ex his in uirtute, ita nullum habeat consortem in nomine. Christo autem idcirco hoc nomen non negatur, quia sicut communis eis natura est, ita erit & nomen. Hoc tamen inter patrem & filium interest, quia pater a nullo hoc accepit

accepit: filius autem per generationem omnia patris accepit, ut in uirtute & substantia & nomine nihil distet filius à patre. **V**nde dicit: **O**mnia quæ habet pater mea sunt, & mea patris. **N**on ergo indignum neque contrarium est, **I**oan, 16
si & **C**hristus deus dicatur, sed de deo patre ut unius dei autoritas conferuetur. **N**am si quis aliud putat significare, cum uoluntatem carnis flagitat, sciat apostolum mundam uitam habuisse, quia secundum iusticiam legis conuersatus est sine quærela. **S**ed quia persecutus est fidem **C**hristi, idcirco conuersati, inquit, sumus in desiderijs carnis nostræ. **O**mne enim peccatum caro dicitur, maxime perfidia, quæ est totius sceleris mater. **N**ulli opera bona & castitas proderit, si sit perfidus. **P**erfidia enim hæc omnia maculat. **H**inc est quod subdidit: **E**t eramus natura filij iræ sicut & cæteri. **N**aturæ enim cum mala uoluptas supponitur, fit natura iræ, id est, quæ ultioni subiicienda sit, immutata non substantia sed mala uoluntate. **H**oc enim deputatur naturæ quod sequitur. **V**nde ait in **E**saias: **S**emen pessimum. **E**t quare sit semē pessimum subiecit: **R**eliquistis enim dominum ait, & ad iracundiam prouocastis sanctum **I**sraël, ut natura quæ deserit deum, pessimum semen dicatur. **D**egenerare est enim ab autore recedere, & cum malum exemplum cæteris præbet malum est semen: fructus enim pessimos facit. **S**i uero redeat ad autorem, bona erit natura, secundum apostolum qui immutatus dum agnoscit creatorem suū, uas electionis appellatur. **¶** **D**eus autē qui diues est in misericordia, propter multam charitatem misertus est nostri. **H**æc uero diuitiæ sunt misericordiarum, ut non quærentibus ultro misericordia præstaretur, sicut dicit **E**saias: **P**alām tactus sum, non quærentibus me. **H**oc enim est abundare misericordia ut & non postulantibus tribuatur. **H**æc tamen charitas dei est erga nos, ut quia fecit nos nolit perituros. **D**iligit enim opus suū. **I**deo enim fecit ut amaret quod fecit, nemo enim laborem suum odio habet. **¶** **E**t cum **m**ortui essemus, conuiuificauit nos in **C**hristo. **A** deo alienati mortui eramus, gratia autē sua reuocauit nos **h**oc

Act. 3

hoc est, uiuificauit nos in Christo. Quia enim per ipsum nos fecit, iterum per ipsum nos reformauit in ipso, id est ut eius membra simus ipse est autem caput nostrum. Ipsum enim habemus deo præstante autorem uitæ nostræ sicut dicit Petrus apostolus: Autorē uero uite interfecistis. ¶ Cui⁹ gratia estis saluati.) Huic dono addit & gētes, significās saluatos nos gratia Christi. ¶ Et simul suscitauit & simul sedere collocauit i cœlestib⁹ in Christo Iesu.) Hoc dicit qd supra memorauī illic futuros sctōs etiam ex gentibus ubi & Christus est caput eorum. ¶ Vt ostenderet in seculis superuenientibus superabūdantes diuitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo.) Significat quia in futuro seculo immortale donum dei apparebit in remunerationem fidelium quod oculus nō uidit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus diligentibus se. Hæ sunt superabundantes diuitiæ ut tantū detur credentibus, quantum inuestigare non potest mens. Gratia enim salui facti estis per fidē.) Gratia fidei data est ut credentes saluentur. ¶ Et hoc nō ex uobis: dei enim donum est. Non ex operibus, ut ne quis glorietur. Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo in opera bona quæ præparauit deus ut in illis ambulemus.) Verum est quia omnis gratiarum actio salutis nostræ ad deum referenda est, qui misericordiam suam nobis præstat, ut reuocaret errantes ad uitam non quærentes uerum iter. Ideoq; non est gloriandū nobis in nobis ipsis, sed in deo qui nos regenerauit natiuitate cælesti per fidē Christi, ad hoc ut bonis operibus exercitati, quæ deus nobis iam renatis decreuit promissa mereamur accipere. ¶ Memoria retinentes uos & aliquādo eratis gentes in carne qui dicimini præputium, ab ea quæ dicitur circūcisio in carne manu facta, quoniam eratis illo in tēpore sine Christo, alienati, à conuersatione Israël, & hospites testamentorum & promissionis eorum, spem non habentes, & sine deo in hoc mundo.) Cōmonet gentes ut reminiscentes quid fuerunt: Erant enim carnales & sine spe, nullam promissionis communionem habentes Iudæorum in Christo

Christo, Iudæis enim promissus erat Christus, non gen-
 tibus, ut propèsius gratias agant deo per Christum, qui
 misericordia sua fecit illos participes spiritalium cum
 essent carnales. Ideo tamen circumcisio, ait, in carne ma-
 nu facta, ut significaret aliam non manu factam spirita-
 lem. ¶ Nunc autem in Christo uos qui aliquando lon-
 ge eratis facti estis prope in sanguine Christi.) Adhuc
 donum & gratiam dei commendat, cui nos semper ue-
 lut obnoxios gratias uult referre. Idcirco enim sangui-
 ne Christi proximos nos deo factos memorat, ut quan-
 tum affectum circa nos habeat deus ostenderet, qui pro
 nobis filium suum mori permisit, ut & nos in fide eius
 durantes omnibus exitijs pro illo nobis illatis, non ce-
 damus, scientes plus illum de nobis mereri quàm quæ-
 cunque ab inimicis possunt inferri. Ille enim cum sit do-
 minus & nullius egeat, obtulit se pro nobis ut non illi
 sed nobis magis proficeret. Nos enim etiam si nobis non
 proficeret forte cogermur mori pro ipso domino ser-
 uui, quanto magis cum non solū illius sed & nostra mors
 præstet effectum? ¶ Ipsè enim est pax nostra qui fecit
 utraque unum & medium parietem macerię soluens in-
 micitias in carne sua.) Pacem fecit inter circūcisionem
 & præputiū passio saluatoris. Inimicita enim quæ uelut
 paries media erat, & diuidebat circūcisionē à præputio,
 & præputiū à circūcisione, hanc soluit saluator, dans
 legem, ut neque Iudæus præsumens de circūcisione re-
 probaret gentilem, neque gentilis fidus de præputio,
 id est, de paganitate abominaretur Iudæum, sed ut am-
 bo innouati, unius dei fidem sequerentur in Christo.
 Omnia enim quę docuit saluator tunc firmavit cum re-
 surrexit. ¶ Parietem tamen qui medius erat diuidens
 inter legem factorum & gentilitatem, maceriem siue se-
 pem significauit, id est, non parietem stabilem neque
 robustum, quia neque gentilitas firma res erat, qua-
 si ab homine inuenta, neque circumcisio & neomeniæ,
 escarum sacrificiorum uel sabbatorum stabilis & fixa
 obseruatio. Sic enim data sunt ut cessarent adueniente
 Christo

Christo. Quamuis enim deus hæc dederit sed ad tempus fidei autem firma & sine successore est prædicatio. ¶ Legem mandatorum in decretis euacuans ut duos conderet se in uno nouo homine faciēs pacem.) Hoc est quod supra summam memorauimus, quia legem quæ data erat Iudæis in circuncunsiōne & in neomeniis & in escis & in sacrificiis & in sabbato euacuauit, hoc est, cessare iam ius sit quia oneri erant, & sic fecit pacem. Vnde Petrus apostolus dicit in actis apostolorum: Quid imponis iugum supra ceruicem fratrum, quod neque patres nostri neque nos potuimus portare? ¶ Ut exhiberet & reconciliaret ambos in uno corpore deo per crucem.) Sublata inimicitia, morte sua Christus prius populus inter se reconciliauit, deinde deo patri pacificos fecit, ut homines natura unius quia diuersi facti fuerant per errorem, membra efficerentur unius corporis noui, cuius caput Christus. ¶ Interficiens inimicitiam in semetipso & ueniens euangelizauit pacem nobis qui longe & pacem his qui iuxta, quia per ipsum habemus accessum utriusque in uno spiritu ad patrem.) Idem sensus est. Interfecit enim inimicitiam in se, dum pro omnibus tam Iudæis quam gentilibus mortuus est. Omnibus enim profecit mors saluatoris. Resurgens enim à mortuis damnata morte, quæ tenebat omnes ostendit quam spem haberent credentes in eum. Hinc mandauit prædicationem qua omnes conuocaretur ad deum patrem in unitate spiritus scissa discordia, ut siue Iudæi qui prope ideo dicuntur, quia ipsorum patribus facta promissio est, siue gentiles qui ideo longe dicuntur, quia dei legem non receperunt datam per Moysen, sublato præterito ritu susciperent fidem Christi, per quam efficerentur unum. ¶ Ergo iam non estis hospites & incolæ, sed estis ciues sanctorum & domestici dei.) Admonet illos ut memores sint beneficiorum dei, quia cum longe essent à cognitione & timore dei, misericordia eius adiuncti sunt, ut fierent participes eorum qui prope deum erant, ciues facti filiorum dei. Sicut enim quæcumque gens Romanorum pacem sequi desiderauit, oblati donis suscepta

est ut